

Meşruiyet krizlerine bir çözüm önerisi: Yeni bilimsel yönetim*

A proposed solution to legitimacy crises: New scientific governance

Gönderim Tarihi / Received: 15.07.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 13.12.2024

Doi: [10.31795/baunsobed.1516429](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1516429)

Sıla SABANCILAR EREN**1

Şeniz ANBARLI BOZATAY²

ÖZ: Yeni bilimsel yönetim, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ekseninde geliştirilen kamu politikalarının, kamusal müzakere sürecinden geçmesi ve bilim-kamu etkileşiminin kurulmasıyla hükümetlerin meşruiyet krizlerini aşabileceği iddiasını barındırmaktadır. Bu çalışmada bilimsel yönetimde yeni olanın ne olduğu sorusuna cevap aranacaktır. Bu çerçevede, yönetim düşüncesi üzerindeki pozitivist etkileri de göz önünde tutmak gerekecektir. Zira pozitivism, bir zamanlar dinle, inançla sağlanan meşruluğun yerini, aklın öncelliğini koymakta, yalnızca akılla izah edilene itibar kazandırmak suretiyle akılı kutsayan yeni bir dogma da üretmekteydi. Dolayısıyla çalışmada, medeniyeti standartlaştıran pozitivism, ideoloji yönüyle tartışmaya dâhil edilecektir.

Meşru otorite tipolojilerinde, otoriteye neden itaat edildiği ya da başka bir deyişle otoriteye neden rıza gösterildiği sorularının cevabı artık, yeni bilimsel yönetimin, meşruiyet krizlerine çözüm sunabilme kabiliyeti açısından verilebilecektir. Bilimsel girdi ve çıktıların, iktidarlar tarafından açık demokratik bir sistemin gereği olma boyutuyla dikkate alınarak, kamu politikasına dönüştürülebilmesi, çalışmanın temel tartışma noktalarından biridir. Meşruluk krizlerinde bilimsel yönetimi öne çıkaran açıklamalar çalışmanın ilgi odağına dâhil olurken, süreç; bilim, halk ve politika üçgeninde değerlendirilecektir. Çözüm odaklı, doğa-toplum etkileşimlerine odaklanan, bütünleştirici, sürdürülebilirliği esas alarak bilgi ve politik karar arasındaki boşluğun kapatılmasına odaklanan bilimsel yönetimin, meşruluk krizlerine cevap verebilme kapasitesi, çalışmanın temel tartışma zemini olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel yönetim, Katılım, Meşruluk krizi, Müzakere, Kamu politikası

ABSTRACT: New scientific governance claims that public policies developed on the basis of scientific and technological developments can overcome the legitimacy crises of governments through public deliberation and public interaction-science. This study seeks to answer the question of what is new in scientific governance. In this study, it will be necessary to take into account the positivist influences on management thought. Because positivism replaced the legitimacy once provided by religion and faith with the primacy of reason, and produced a new dogma that sanctified reason by giving credibility only to what could be explained by reason. Therefore, in this study, positivism, which standardizes civilization, will be included in the discussion in terms of ideology.

In typologies of legitimate authority, the answer to the question of why authority is obeyed or, in other words, why consent is given to authority can now be given in terms of the ability of new scientific governance to offer solutions to crises of legitimacy. The ability of governments to transform scientific inputs and outputs into public policy by considering them as a necessity of an open democratic system is one of the main discussion points of the study. While explanations that emphasize scientific governance in legitimacy crises will be included in the focus of the study, the process will be evaluated in the triangle of science, public and politics. The capacity of scientific governance, which is solution-oriented, focuses on nature-society interactions, integrative, sustainability-based as well as bridging the gap between knowledge and political decision-making, to respond to crises of legitimacy will be the main discussion ground of the study.

Keywords: Scientific governance, Participation, Legitimacy crisis, Deliberation, Public policy

* Bu çalışma 24. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumunda sunulan özet bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

** Sorumlu Yazar / Corresponding Author

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, silasabancilareren@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8141-279X>

² Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi/ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü/Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, sanbarli10@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4690-9650>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

The erosion of boundaries between scientists and public institutions, the commercialization of science through intellectual property in public funding of science, and the commercial relations or expectations of institutions that provide grants for scientific research have created mistrust about the motives behind science. Expectations for science and scientists are related to positive contributions for humanity. Scientists are expected to be people-oriented. This also imposes a moral responsibility on scientists. Techno-scientific governance approach can be considered as an important tool in building public trust. This approach, which reflects the new values of scientific governance, emphasizes the importance of taking into account safety, sustainability and social issues in scientific research and ensuring public participation. Representatives of appointed or elected officials and scientists directly decide on regulations and public policies on social, ecological and environmental systems. Of course, the decisions made by authorized persons are legitimate in terms of law or elections. Referring to scientific opinions in the public policy-making process strengthens legitimacy.

Methodology

In this study, the new concept of scientific governance is first discussed in the context of the relationship between science and politics. It is tried to analyze how the historical change process in the relationship between science and politics is reflected in public policy. For this reason, studies on public debates in Europe, new institutions and solution tools are included. The debate on which scientific governance model can be adapted to which public deliberation process is evaluated. By applying both content analysis and relational research techniques, the study evaluates the surmountability of the crisis of political legitimacy.

Findings and discussion

The question of the credibility of science and scientific knowledge that emerged in Europe from the 1990s onwards has been instrumental in the emergence of new scientific governance. In the new scientific governance, the fact that the public is a stakeholder in the process gives it legitimacy. Public participation creates ways to improve the quality of decision-making and to recognize public concerns. Public participation also serves as a means of education and legitimization. In order for the new scientific governance to gain political legitimacy, it needs to alleviate public concerns or be persuasive in overcoming them. In new scientific governance, intensive deliberation shapes the best decision, while showing how the public might react to new technologies or practices. By enabling practices that can be adapted according to the reactions of the public, participation also prevents reactions that may occur later. Participation, which also improves mutual communication and dialogue, is also effective in the development of democratic culture. New scientific governance argues that a new science policy can be formulated with access to socially sound information and by taking into account the concerns and views of the public.

Results and recommendations

One of the important contexts in the relationship between politics and science is the evaluation of science as a tool of policy legitimization. As mentioned above, the financing of scientific research is decisive on scientific research fields. Emphasizing the necessity of the relevant policy by consulting expert opinions, especially in public policies, shapes the relationship between science and politics. On the other hand, the need for risk analysis and solution suggestions by scientists in order to prevent the events/accidents that occurred in the past years, which could not be prevented and had negative consequences on the environment and health, from occurring again is also decisive on the relationship between science and politics. In the face of the risks posed by nuclear power plant accidents, renewable energy can be an alternative or choosing environmentally friendly transportation vehicles to combat damage to the ozone layer are among today's examples.

The most important thesis of the new scientific governance approach is that public policies, which are scientified by relying only on expert opinion in the public policy-making process, become less socially inclusive, are not based on consensus, and therefore fail to respond to public concerns. The new scientific governance approach shows that there is a way for the public to gain knowledge and express their own

views, concerns and/or evaluations in scientific debate and emphasizes the importance of establishing a dialogue between scientists, the public and politicians.

The claim in the study is not that a single and valid prescription for crises of legitimacy can be provided only and exclusively through scientific governance. Positivism claims to explain the functioning of the political relationship in the current global civilizational imaginary from a single center and with a single solution by taking only rationality forward. The potential of a solution to legitimacy crises through scientific governance to embrace societies with different political, economic, historical and socio-cultural backgrounds should also be considered. In this framework, scientific governance will be limited to societies that have at least partially solved their economic, social and political problems and are seeking to solve them through democracy.

Giriş

Yirmi birinci yüzyılı anlatan pek çok siyasal, ekonomik ve toplumsal kavram söz konusudur. Tarihsel açıdan iki kutuplu siyasetin sona ermesi, siyasal olarak demokrasilerin yükselişi, ideolojik olarak (neo)liberalizmin egemen ideoloji haline gelmesi ve küreselleşmenin söz konusu belirleyenler üzerinde dönüştürücü etkisi, yirmi birinci yüzyılın tasvir edilmesinde temel etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Berman'ın “*kati olan her şeyin buharlaştığı*” sözüyle de geniş bir eleştiri sunduğu modernizm tartışması da bu yüzyılın önemli tartışmaları arasında yer almaktadır.

Kavramların anlamlarının tekrar sorgulanması, daha ideal olana ulaşma çabası ve meşruiyet krizlerini aşma ya da en aza indirme hedefi günümüzün önemli politik gündemleri arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda hükümetler için kamusal desteğin sağlanması, kamu politikalarının başarıya ulaşmasında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Aksi takdirde karar verme sürecine kamusal katılım oranları düşme riski barındırabilir ve hükümet-toplum arasındaki mesafe açılabilir. Bu durum ise özellikle demokratik ülkelerde halkın katılımı ve yönetim ilkeleri ile uzlaşamayacaktır. Yönetim sürecinde halkın katılım ve desteğinin artırılmasının, meşruiyet krizlerini aşmada bir alternatif oluşturduğu iddiası da bu bağlamda yeni bilimsel yönetim yaklaşımının temel tezini oluşturmaktadır.

Yönetişim düşüncesi yirmi birinci yüzyılın idealleştirilmiş yönetim yaklaşımlarından biridir. Yönetişim süreçlere halkın katılımını da içerecek biçimde yaklaşan yönetim düşüncesi, açıklık, hesap verebilirlik, etkililik ve tutarlılık gibi pek çok ilkeye dayanmaktadır. Demokratikleşme perspektifinden ise yönetişimin katılımcılık vurgusu önemli bir ilke olarak karşımıza çıkar. Yönetişim hem kamu kurumlarının yeniden organizasyonunda hem de kamu politikalarının oluşturulma sürecinde rol üstlenmiştir. Bilimsel bilginin yönetimle ilişkisi ise görece yeni bir düşünceye dayanmaktadır. Yeni bilimsel yönetim bir paradigma değişiminin ürünüdür. Bu değişimde bilim ve bilim insanlarının halk ile arasındaki iletişim ve etkileşim süreçlerinin önemi vurgulanmaktadır. Bilim ve yönetim arasındaki ilişkide en belirgin özellik, bilimin yönetimin meşruiyetini sağlayan bir mekanizma olmasıdır. Aynı biçimde bilim de meşruiyetini ve kamusal kabulünü bir işbölümü aracılığıyla kazanmıştır (Davies ve Wolf-Phillips, 2006: 57).

Bilimsel bilgi ekseninde gerçekleştirilen politika yapım sürecinde bilim insanı, hükümet, büyük şirketler arasında gerçekleşmesi mümkün çıkar ve güç ilişkisi önemli bir sorgulama alanıdır. Çünkü politik süreçte bilginin iki önemli rolü söz konusudur. İlk olarak bilimsel bilgi, politik eylemleri meşrulaştırır; ikinci olarak ise aktörlerin çıkarlarının şekillendiği belirsizliklerde bilgilendiren ve pazarlık için tutarlı koruma sağlayan bir araçtır (Boudourides, 2002:10). Bu nedenle bilimsel bilginin ve bilimsel bilgiye dayanan kamu politikalarının meşruiyeti ve kamusal alandaki yansımalarının siyasal meşruiyetle ilişkisi araştırmaya değer bir konu olarak görülmelidir.

Bilimsel yönetim tartışması ve uygulaması Avrupa'da özellikle İngiltere'de önemli başlıklardan biridir. Bu tartışma 1990'lardan itibaren önemli bir gündem oluşturmuş ve bazı ülkelerde yeni kurumlar, araştırma merkezleri ve diğer aktörler tarafından somut araştırmaların gerçekleştirilerek raporlanmasıyla sonuçlanmıştır. Avrupa Komisyonu'nun bilim ve yönetim alanında rapor oluşturması genel bir uygulama çerçevesi çizmektedir. Bilimsel yönetimde kamu diyalogunun önemini vurgulayan Avrupa Komisyonu (2009: 27), Danimarka'nın Konsensüs Konferansları, Birleşik Krallık'ın Bilim Bilge Programı ve AB çapındaki Akıl Toplantısı gibi müzakere süreçlerinin, vatandaşların bilime katılımı fikrinin denendiği örnekler olduğuna dikkat çekmektedir. Komisyon bilim ve politika arasındaki ilişkide, halkın bilime yönelik güven krizinin aslında bir yönetim krizi olduğunu belirtirken; kamusal diyalog ve müzakere sürecinin yönetişimin vazgeçilmez unsuru olduğuna vurgu yapmaktadır (European Commission, 2009: 27).

Kamu politikalarına duyulan güven eksikliği, yönetimin meşruiyetini doğrudan etkilemektedir. Hükümetlerin bilimi hangi amaçla kullandığı, bilimin kamusal fayda mı yoksa piyasaya mı hizmet ettiği merak edilmektedir. Benzer biçimde bilim insanlarının etik değerlere bağlılığı ve toplumsal duyarlılıklara nasıl yaklaştığı da yeni bilimsel yönetim açısından önemli görülmektedir. Yeni bilimsel yönetim, tek taraflı bilgi akışından beslenen ve bilim adına karar verdiğini iddia eden yönetişim süreçlere ciddi bir eleştiri getirmektedir. Bilimin salt deneysel bulgulardan hareket eden mekanik bir süreç gibi “*dayatılması*” yerine bulunduğu koşullar ve kamusal süreçler içinde gelişen, kamunun katılımıyla şekillenen bir perspektif taşıması gerektiğini savunur.

Bilim-siyaset ilişkisindeki paradigma değişimi

Bilim ve politika arasındaki ilişki tarihsel süreçte değişime uğramıştır. Bilimsel gelişmeler ve keşifler insan hayatı üzerinde doğrudan belirleyici olmuştur. Bilim insan için bir anlam ifade etmiştir. 1970'lerde bilim politikası bilim-siyaset ilişkilerinde bilime geniş öz düzenleme yetkisi veren “*kör yetkilendirme*” ilkesi çerçevesinde ele alınan “*bilim için toplumsal sözleşmeye*” dayanmaktaydı (Lengwiler ve Simon, 2005: 5-9). Bu durum bilimin getirdiği yeniliklerin koşulsuz kabulü anlamına gelmiştir. 1980'lerden itibaren ise bilim-siyaset arasındaki sınır yeniden tanımlanarak, yirmi birinci yüzyılda bilim ve araştırmanın, dinamik ekonomi için itici güç olarak ele alınmaya başlamasıyla bilim-halk-endüstri arasındaki ilişkilere yoğunlaşmıştır (Lengwiler ve Simon, 2005: 5-9).

Bahsedilen değişim, bilimin ekonomik gerekleri karşılayabilir nitelikte sonuçlara erişebilmesini teşvik etmiştir. Böylelikle bilim ve siyaset arasındaki bağ dinamik bir ilişki sürecine doğru değişmiştir. Yirmi birinci yüzyılda bilim-siyaset-halk arasındaki ilişkilerde yeni aktörler yer almaya başlamıştır. Bilimin ve siyasetin halka ve birbirlerine karşı sorumluluk alanları yeniden değerlendirilmiştir.

Bilim-siyaset ilişkisinin yeniden yorumlanma nedenlerinden biri de bir ülkenin gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde, bilim ve teknolojinin kullanım düzeyidir. Teknolojik olarak gelişen ve bilgiyi ekonomik sürece entegre etmeyi başaran ülkeler, gelişmiş ülke kategorisinde yer almaktadır. Ancak bilim ve ekonomik gelişme arasındaki ilişki neden ve nasıl kurulmaktadır sorusu, bu ilişkinin anlaşılmasında yol açıcudur. Bilgi ekonomisi ve bilgi çağı olarak da dönemin karakterini belirleyen teknoloji ve bilim, yönetim süreçlerini ve yönetişime bakış açısını da değiştirmeyi başarmıştır. 1980'lerde ve 1990'larda küresel yönetim, bilgi yönetişimini etkilemiştir. Bilgi yönetişimi, bilim ve siyaset arasındaki ilişkiyi neoliberalizme göre yeniden oluşturmuştur. Verimlilik, etkililik, ekonomik fayda, fayda ve maliyet ilişkisi gibi pek çok değişkenin gözetildiği bilimsel araştırmaların, kamusal faydadan ziyade ekonomik kaygılarla hareket edebileceği iddiası güçlüdür. Neoliberal bilim politikasından beklenen, kamu sektörünün kendisini halka ve hükümete kanıtlayabildiği, paranın karşılığının alındığı, etkililik ve verimliliğin gözlemlendiği bir çıktı oluşturabilmesidir. Yöneticiler, bilimi ve bilim insanlarını bu amaca bir şekilde ortak etmektedir. Bilim insanları çalışma alanlarını, siyasi ve ekonomik çıkarlar tarafından desteklenen uygulamalı araştırmalara kaydırmış, politika yapıcı ve işletmeler için sonuç vaat eden araştırma alanlarına yönelmiştir (Braun, 2005: 11-37).

Bilim insanları ve kamu kurumları arasında sınırların aşılması, bilimin kamu tarafından finansmanında fikri mülkiyet yoluyla ticarileşmesi, bilimsel araştırmalarda hibe veren kurumların ticari ilişkileri veya beklentileri, bilimin hangi gerekçeyle yapıldığı konusunda güvensizlik oluşturabilmiştir (Davies ve Wolf-Phillips, 2006: 58). Oluşan bu güvensizliğin aşılmasında ise yeni bilim ve siyaset ilişkisinde yeni bir bakış açısına ihtiyaç duyulmuştur. Funtowicz ve Ravetz (2008: 364) de bilimin siyasetle ilişkisi bağlamında dogmatik bilim yaklaşımının artık sona erdiğini ve bilimin kesinlik sağlamadığı, değerlerden, kişisel yargılardan veya kurumsal gündemlerden bağımsız olmadığını altını çizerler. Bu görüş ise bilim ve siyaset ilişkisini yeniden yorumlayan yeni bilimsel yönetişimin ana temalarından biridir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında bilim ve siyaseti birbirine yaklaştıran diğer gelişmeleri ele alan yazarlardan biri de Barben'dir. Yazar bilim ve siyaset arasındaki ilişkinin birbirine yaklaşma nedenlerinden birinin, siyaset kurumlarının politika önermek ve meşrulaştırmak için özel bilgi sağlayacak yeni bilimsel kuruluşlarla bağlantı kurması olduğunu belirtir (Barben, 2007: 55-69). Çünkü bilim, siyasete meşruiyet kazandırmaktadır. Yazara göre diğer nedense endüstriyel ürün ve üretimlerin çevre ve sağlık üzerinde risk yaratması ve bilim insanlarının kimyasal ve nükleer savaşta yıkıma yönelik savaşçı projelere katılmasıdır (Barben, 2007: 55-69). Bu yönüyle siyaset ve bilim ilişkisindeki önemli bağlanlardan biri, bilimin politika meşrulaştırma aracı olarak değerlendirilmesidir. Yukarıda da belirtildiği gibi bilimsel araştırmaların finansmanı bilimsel araştırma alanları üzerinde belirleyici olurken; özellikle kamu politikalarında uzman görüşe başvurarak ilgili politikanın gerekliliğinin vurgulanması bilim ve siyaset ilişkisini şekillendirmektedir. Diğer yandan geçmiş yıllarda yaşanan, engellenemeyen, çevre ve sağlık üzerinde olumsuz sonuçlar doğuran olayların\ kazaların tekrar yaşanmaması için bilim insanlarının risk analizlerine ve çözüm önerilerine duyulan ihtiyaç da bilim ve siyaset ilişkisi üzerinde belirleyicidir. Nükleer enerji santrali kazalarının yarattığı riskler karşısında, yenilenebilir enerjinin alternatif oluşturabilmesi ya da ozon tabakasındaki hasarla mücadele için çevreye duyarlı ulaşım araçlarının tercih edilebilmesi günümüzün örnekleri arasında yer alır.

Bilime ve bilim insanlarına yönelik beklentiler, insanlık için pozitif katkılara ilişkindir. Bilim insanlarından insan odaklı olmaları beklenmektedir. Bu bilim insanlarına ahlaki bir sorumluluk da yüklemektedir. Bilim insanlarının ahlaki sorumluluğu özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında daha da önem kazanarak güçlenmiş ve günümüzde bilim politikası sosyal sorumluluk konularına ilgi artmıştır (Åm, Solbu ve Sørensen, 2021: 277-297). AB'nin Sorumlu Araştırma ve Yenilik (RRI) politik girişimiyle de daha görünür olan değişim süreci, etik yoluyla bilim-toplum ilişkilerinin yönetimini, bilim yönetişiminin önemli bir unsuru haline getirmiştir (Åm, Solbu ve Sørensen, 2021: 277-297). 1998 yılında bilim ve etik ilişkisinin önemini bir göstergesi olarak Avrupa Komisyonu, Avrupa Etik Grubunu oluşturmuş, 2000 yılında etiği uyumlaştırma çabaları çerçevesinde iyi yönetim ilkeleri belirlenmiştir (itibar, özgürlük, eşitlik, dayanışma, insan hakları ve adalet) (European Commission, 2009). Hem kamusal kaygılar hem de beklentiler ekseninde şekillenen ilgili düzenlemeler, bilim ve siyaset ilişkisinde halkın güveninin tesis edilmesinde etkili unsurlar arasında yer almaktadır.

Halkın güveninin tesisinde tekno-bilimsel yönetim yaklaşımı önemli bir araç olarak değerlendirilebilir. Yeni bilimsel yönetim değerlerini yansıtan bu yaklaşım bilimsel araştırmalarda güvenlik, sürdürülebilirlik ve sosyal konuların dikkate alınmasını ve halkın katılımının sağlanmasının önemini vurgulamıştır (Åm, Solbu ve Sørensen, 2021: 277-297). Bilime yönelik beklentiler, bilim ve siyaset ilişkisinin yeniden şekillenmesinde yol açıcudur. Halkın bilime yönelik beklentilerinin tespit edilmesinde önemli araştırmalardan biri İngiltere'de gerçekleşmiştir. Derinlemesine görüşmeler, etnografik araştırmalar ve Kraliyet Topluluğu'na gerçekleştirilen çalıştaylar aracılığıyla 1990'lı yıllarda İngiltere'de genetiği değiştirilmiş gıdalar (GDO), deli dana hastalığı, BSE ve CJD olarak isimlendirilen hayvansal hastalıklar karşısında oluşan kaygıları ve tepkileri üzerine yapılan bir araştırmada halkın sürece proaktif katılımının önemli olduğu raporlanmıştır (Chilvers ve Macnaghten, 2011: 3). Yeni bilimsel yönetimin de ilgi alanını oluşturan söz konusu kaygılar arasında; insanların bilim, teknoloji ve inovasyon konularında kendilerini yönlendiren amaçlara ilişkin kararsızlıkları, kamu yararı uygulamalarına duyulan güven eksiklikleri, bilim ve teknoloji kullanımına karar verme sürecinde kendilerini dışlanmış hissetmeleri, bu alanlarda yaşanan çok hızlı dönüşümler ve bilim kültürü ekseninde sosyal ve etik ilkelerde var olduğu düşünülen belirsizlikler yer almaktadır (Chilvers ve Macnaghten, 2011: 4).

Bilim ve teknolojik süreçlerde halk ve çevre sağlığını etkileyen riskler, bilime ve yönetime ilişkin güvensizlik yaratmaktadır. Bu nedenle 2010 yılında İngiltere'de Bakanlıkça finanse edilen Sciencewise-ERC, bilim ve teknolojiyle ilgili kamusal kaygılar üzerine kapsamlı bir araştırma yaparak bilimsel yönetim çerçevesinde önemli sonuçlara varmıştır (Chilvers ve Macnaghten, 2011: 3). Bakanlığın böyle bir araştırma yapmasının temel nedeni kamusal yaşamdaki güvensizlik ve belirsizlik ortamıdır. Çünkü yapılan araştırmalara göre toplumun çeşitli kaygıları söz konusudur. Bu kaygılar, bilim, teknoloji ve inovasyona yönelik amaçlardan, bunların finansmanından ve değer sistemindeki dışlanmışlıklardan, gelişim hızının etik değerleri aşmasından, hükümetlerin kamu yararına hareket ettiğine duyulan güven azalmasından, bilim kültüründen kaynaklanmaktadır (Chilvers ve Macnaghten, 2011: 4).

Bahsi geçen güven/güvensizlik bağlamında kamusal alanda bazı sorular oluşmaktadır: bilim, yenilik ve değişim, politika yapım sürecinde *"halka doğru bilgiler veriyor mu"*, *"değişimin hızı etik değerlerin yeterince değerlendirilmesine olanak tanıyor mu"*, *"bilim siyasal sürece hizmet mi ediyor"*, *"ilgili kamu politikası/kararı gerçekten bilimsel olarak gerekli mi"* gibi. İşte bütün bu sorular, siyasal alanda meşruiyet üzerinde etkili olmaktadır. Aynı zamanda bilim ve siyaset arasındaki ilişkinin de yeniden ele alınması gerekliliğini göstermektedir. Bu süreçte bilime ilişkin yeni bir kavrayışa ihtiyaç duyulduğu sıklıkla savunulurken, sosyal bilimlerin de bilim-halk-yönetim arasında önemli bir işleve sahip olması gerektiğine de dikkat çekilmektedir. Macnaghten, Kearnes ve Wyne (2008: 8) sosyal bilimlerden beklentileri şöyle özetler: sosyal mobilizasyon ve yıkıcı kamusal tartışmaları önleme, inovasyon süreçlerini tüketici tutumlarıyla uyumlaştırma, eleştirel ancak daha az duygusal kamu tartışmasını şekillendirme ve sosyal bilim yöntemleriyle inovasyonu sürdürülebilir kılmaktır. Bu sayede bilimsel ve teknolojik değişim ve gelişim sürecinde halkın, direnci daha sınırlı olabilecektir. Sosyal bilimler bu bağlamda inşacı bir role sahip görünmektedir. Yeni bilimsel yönetim ekseninde de katılımcılık ve çok boyutluluk yani tüm bilim alanlarının yönetişime dâhil olabilmesi arzulanan bir durumdur.

Yeni bilimsel yönetişimin gelişimi

Yirmi birinci yüzyıl büyük dönüşümlerin yaşandığı bir çağdır. Çevresel, biyolojik, küresel ve dijital dönüşümler, hem birbiriyle bağlantılı hem de birbirleri üzerinde etki düzeyleri oldukça fazladır. Örneğin kalkınma hedefleri ve uygulamaları taşkın yatağına zarar verebilmekte, bu nedenle hayvanların otlatılması sulamaya bağlı yaylaya taşmakta, doğan su ihtiyacı için karbonsuz hidroelektrik barajlarına ihtiyaç duyulmakta, barajın yapılması somon balıklarının yaşamını engellemekte ve somon balıkları ilgili yerdeki yerlilerin tek geçim kaynağı olmayı sürdürmektedir (Cosens vd., 2021: 3).

Söz konusu döngü ve karşılıklı ilişki sosyal, ekonomik ve çevresel sonuçlar doğurmaktadır. Dolayısıyla karar verme sürecinin tüm boyutlarıyla ele alınması gereklidir. Sosyal, ekolojik ve çevresel sistemler konusunda yapılacak düzenleme ve kamu politikalarında atanmış veya seçilmiş yetkililer ve bilim insanlarından oluşan temsilciler doğrudan karar vermektedir. Elbette yetkilendirilmiş kişilerin verdikleri kararlar, hukuk veya seçim ekseninde meşrudur. Kamu politikası oluşturma sürecinde de bilimsel görüşlere başvuru yapmak, meşruiyeti güçlendirmektedir. Ancak toplumsal kaygıların nasıl aşılanacağı konusunda, yeni bir bakış açısına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bakış açısının teorik temellerinden biri de yeni bilimsel yönetişimdir.

Bilim ve halk arasındaki ilişkide bilimsel bilginin yeniden değerlendirilmesinde, bu konuda yapılan araştırmaların önemli bir etkisi vardır. 1991 yılında İngiltere’de yapılan bir araştırma sonucunda Bodmer Raporu oluşturuldu. Halkın bilimle ilişkisini açıklamayı ve halkın cehaletiyle mücadelede bilimsel okuryazarların sorumluluğu olduğunu savunan raporda, resmi bilimsel bilginin pek çok hayati faktörle ilişkisine değinilmektedir (Ziman, 1991: 99-105). Bu raporda halkın bilimle ilişkisinin dört ilke ekseninde şekillendiği sonucuna varılmıştır.

- ✓ İlk olarak insanlar okul, medya ve karşılaştığı bilim temsilcileriyle sadece filtrelenmiş değil; inşa edilmiş bilimsel bilgiyi bilir (tutarsızlık ilkesi);
- ✓ İkinci olarak bir kişinin resmi bilimsel bilgiyi kullanması onun ihtiyacıyla, ilgisiyle, kişisel ve sosyal geçmişiyle ilgilidir (yetersizlik ilkesi);
- ✓ Üçüncü olarak insanlar kendilerine sunulan pasif bilgiyi kabul etmezler, bilgi kaynağının güvenliği algılanan çıkarla ilişkilidir (inanılmazlık ilkesi) ve
- ✓ Dördüncü olarak sosyal konularda kamusal tartışmalar bilimsel bilginin ayrıcalıklı konumunu düşürür (çelişki ilkesi) (Ziman, 1991: 99-105).

Bu bağlamda halk ve bilim arasındaki ilişkide kişilerin, çeşitli kanallar aracılığıyla edindiği bilimsel bilgiler arasında farklılıklar söz konusu olabilir. Bu durum farklılığın ötesinde inşa edilmiş bir bilgi biçiminde de gerçekleşebilir. Zira eğitim, resmi bilimsel bilginin temel referansıdır. Diğer yandan kişilerin bilimle ilişkisi sürekli olmadığından ya da çeşitli koşullara bağlandığından, yetersizdir. Bilimsel bilginin doğruluğuna karşı şüphelerin oluşması ve kamusal tartışmalarda bilimsel bilginin konumu, bilim ve halk üzerinde etkilidir. Dolayısıyla Ziman (1991:104) bilimsel bilginin bedensiz bir uzmanlığın değil; hayatın bir parçası olarak gerçek dünyada elde edilebileceğini savunmaktadır. Bu savunu ise yeni bilimsel yönetişimin temel ilkeleri arasında yer almaktadır.

Geç piyasa toplumlarında meşrulaştırma öncelikle ideolojik kontrole, devletin ve kültürel aygıtın yeteneğine dayanmaktadır. Örneğin medya, kitleleri mevcut sistemin adil ve rasyonel olduğuna ikna etmek suretiyle, meşruiyetin sağlanmasında önemli rol üstlenmektedir. Modern meşruiyetin özünü rasyonellik olarak gören Habermas, modern uygarlığın akıl yoluyla tartışmayı mümkün kılmasında, kitlesel eğitimle birlikte kitle demokrasisi ve kitlesel refahın bulunduğunu belirtirken (Reyes, 2010: 148) uyarlanabilir kabiliyetini düşündürmektedir.

Nobel ödüllü Ostrom da sosyal, ekonomik ve çevresel sorunların çözümü için kendi kendine örgütlenebilme, yerel bilgiye değer verme, farklı dünya görüşlerinin dikkate alınmasını içeren “*uyarlanabilir yönetişim*” kavramına dikkat çekmektedir. Bu paradigma değişimi sonucunda yeni bir “*kamusal bilim insanının*” yetiştirilmesi gerektiğini savunan Cosens vd. (2021: 1-9), bilim ve yönetim sürecinde yeni bir dile ve sisteme ihtiyaç duyulduğunu savunmaktadır. Cosens’in (2021: 1-9) düşündüğü karmaşık sistem, kasıtlı bir tasarım olmayan ve kendini organize edebilen bir özelliğe sahip, geçmişe ve çevresine bağlılığı içeren, ağlar kurabilen, geri bildirimlerle uyarlanabilirlik ve ivme kazanabilen, kimi durumlarda devletin rehberlik edebileceği, belirsizliklere karşı yeni kurumları oluşturabilecek yeteneğe sahip olmalıdır. Ostrom’un araştırması, yönetim mekanizmasının sosyal, ekolojik ve teknolojik sonuçlar konusunda yetersizliğine dikkat çekmektedir. Çok yönlü, birbiriyle ilişkili ve bilimin farklı alanlarının da dahil edilmesinin gerekli olduğu sistemlerin, uyarlanabilir

yönetişimle daha başarılı sonuçlar elde edebileceği iddia edilmektedir. Bu bağlamda bilimsel yönetim, herhangi bir politikacı tarafından tasarlanmamış, kendini organize edebilen, geniş ağlarla etkileşime açık, geri bildirimlere göre uyarlanabilir ve gerektiğinde kamusal kaynaklara, liderliğe başvurulabilir özellikleriyle belirginleşmektedir.

Yeni bilimsel yönetişimin temel tezleri ve bazı örnek uygulamaları

Yeni bilimsel yönetim, Ortodoks bilim anlayışına bir eleştiridir. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin kamu politikasıyla kurduğu ilişkide kamusal müzakereye ihtiyacın olduğunu savunur. Zira bilim ve politika arasındaki ilişkinin neoliberal düzlemi, halkın hem bilim insanlarına hem politikacılara olan güvenini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle yönetimler meşruiyet krizleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Yeni bilimsel yönetim ise bilim ve kamu etkileşimiyle meşruiyet krizlerinin aşılabilceğini savunmaktadır (Irwin, 2006: 300-320).

Meşruiyet krizleri ile ilgili olarak finansallaşmış kapitalizmin kurumsal yapısının, siyasi sorunların çözümünde, yerleşik sistemik çelişkileri içerdiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla demokratik krizin, kapitalizmin doğasındaki bir mutasyona bağlanarak açıklanması tesadüf değildir. Siyasi istikrarı bozan şeyin, savaş sonrası dönemin devlet eliyle organize edilen kapitalizminden, günümüzün küreselleşen kapitalizmine geçiş olduğu ve dünyanın her yerinde kamu güçlerinin içinin boşaltıldığı ve demokratik kurumların boş kabuklara dönüştürüldüğü iddia edilmektedir (Fraser, 2015: 157-189). Devlet tarafından düzenlenen kapitalizmde bile toplumsal gelişmelerin "*çelişkiler*" veya krizler içerdiği hipotezine değinen Habermas, kriz kavramının, sosyal bilimsel bir terim olarak kullanılmadan önce, tıbbi kullanımına aşina olunduğuna atıf yapmaktadır. Bu bağlamda kriz, bir hastalığın evresini ifade eder. Organizmanın kendini iyileştirme güçleri iyileşme için yeterli değildir. Kritik süreç yani hastalık nesnel bir şey olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin bulaşıcı hastalık dışarıdan bulaşarak organizmayı etkiler. Hastanın bilincinin bunda hiçbir rolü yoktur; hasta, hastalığını nasıl deneyimlediğini bilememektedir. Dolayısıyla hastalığını etkileyemeyeceği bir süreç yaşamaktadır. Hastanın güçsüzlüğünün tek nedeni, pasifliğe mahkûm edilmiş ve geçici olarak özgürlükten yoksun bırakılmış bir özne olmasıdır. Bu nedenle krizle nesnel bir güç fikrini ilişkilendirdiğimizde bu, bir tebaayı normal egemenliğinin bir kısmından mahrum bırakır. Bir süreci kriz olarak düşünmek, ona örtülü olarak normatif bir anlam kazandırmaktır. Anlamı ise krizin çözümünün, toplumun özgürleşmesini de etkileyecek olmasıdır (Habermas, 1992:1). Buradan hareketle meşruluk krizlerini aşma çabalarının, bilim, ekonomik yapı ve politika ekseninde ilerlediği söylenebilir. Halkın tamamı bilimsel bilgi konusunda donanımlı olmasa da bilimsel ve teknolojik gelişmelerden etkilenmektedir. Çevresel ve sosyal riskler, insanların hayatları üzerinde belirleyici olabilmektedir. Yeni bilimsel yönetim yaklaşımı, toplumda çok tartışılan GDO'lu ürün üretimi, deli dana hastalığı, kuş gribi ve geçtiğimiz yıllarda yaşadığımız COVID-19 gibi örnekler konusunda hem kaygı hem de güvensizlik yaşamıştır. Bu bağlamda özellikle Avrupa ülkelerinde yapılan kamuoyu araştırmaları sonucunda halk ve bilim etkileşiminin önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Halk ve bilim arasındaki etkileşim ve müzakere süreçlerini savunan yaklaşım da yeni bilimsel yönetişimdir.

Yeni bilimsel yönetişimin en önemli tezi; kamu politikası oluşturma sürecinde sadece uzman görüşüne başvuru yapılarak bilimselliğe kavuşturulan kamu politikalarının, toplumsal kapsayıcılıktan uzaklaşması, konsensüse dayanmaması ve bu nedenle de ilgili politikanın, kamusal kaygılara cevap verememesidir. Yeni bilimsel yönetim yaklaşımı, toplumun bilimsel tartışmada bilgi edinebilmesinin ve kendi görüşlerini, kaygılarını ya da değerlendirmelerini ifade edebilmesinin bir yolu olduğunu göstermekte; bilim insanı-halk ve politikacı arasındaki diyalogun önemini vurgulamaktadır (Irwin, 2006: 300-320). Çünkü salt bilimsellik içeren, çevreye veya insana duyarsız bilimsel gelişmeler teknik, mekanik bir düzenleme gibi gerçekleşecektir. Ancak insan mekanik bir varlık olmadığından, bilime dayanan politika hakkında da kaygılarının ya da bilmezliğinin giderilmesine ihtiyaç duyabilir. İlgili politikayı anlayabilme, kaygılarından arınma kişinin politikayı kabul etmesini ve politikaya güvenebilmesini sağlayabilir. Örneğin COVID-19 Pandemisi'nde alınan tedbirler düşünüldüğünde; bilim kurulunun önerilerinin, tam kapanmanın birey üzerinde yaratacağı olumsuz etkiler de düşünülerek alınması, bu politikanın daha kolay kabul edilebilirliğini sağlayabilmiştir. Benzer biçimde COVID-19'la mücadelede farklı aşı seçeneklerinin oluşması ve bireylerin dilediği aşıyı tercih edebilmesi, bilimin, meşruiyet krizinin aşılmasına sağladığı katkıya örnek oluşturabilir.

Bilim ve siyaset ilişkisine yukarı akış modeli, dürüst aracı model ve konu savunusu modelleriyle halkın katılımını da dahil eden yeni bilimsel yönetim, bilim insanlarının halkın değerlerini anlayabilmesinin ve bu değerlerle ilişki kurabilmesinin önemli olduğunu savunur. Çünkü böylelikle bilim-siyaset ve halk arasındaki bağ güçlenebilecek, güven krizlerinin üstesinden gelinebilecektir. Halkın katılımının ve müzakere sürecinin hükümetler açısından iki öncülü olduğunu dile getiren Lezaun ve Sonery (2007: 281) bu öncüllerin halkın görüşlerinin ortaya çıkarılması ve uzman grupların oluşturulması olduğunu belirtirler. Tartışma grubu, danışma toplantısı ve vatandaş jürileri gibi katılım araçlarının yeni teknolojilere güvensizliği gidererek, kurumların meşruiyetini güçlendirdiğini belirten yazarlar, uzman grupların hükümetin verimliliği hedefiyle halkı diyalog sürecine dâhil etmesinin onaylı bir kamuoyu oluşturduğuna dikkat çekerler (Lezaun ve Sonery, 2007: 282).

Toplumla kurulan bağ ve diyalogu “*kamusal konuşma/ kamusal konuşma siyaseti*” kavramıyla açıklayan Irwin (2006: 300-320) bu sürecin de kendi içinde barındırdığı gerilimlere dikkat çekmektedir. Yazara göre bu gerilimler, kamuoyuna erişimin veya kamuoyunun anlaşılmasında yaşanabilecek zorluklar, katılım-güven veya müzakere-eleştiri ilişkisindeki değişimler, müzakere sürecinde sıradan vatandaş ya da aktivist olmanın önemsenmemesi ya da politik kültürün ayrılıkçı olabilmesi gibi başlıklar içermektedir (Irwin, 2006: 300-320). Konu biraz daha geniş bir perspektifle ele alındığında yazarın iddialarının güçlü olduğu anlaşılabilir. Çünkü kamusal müzakere süreci hem uygulama hem de çıktılar ölçmek açısından detaylı bir süreçtir. Öncelikle müzakere sürecine katılanların, söz konusu konuya ilgi ya da bilgi düzeyleri bilinmeyeceğinden, kamuoyunun oluşumu hakkında da kesin bir yargıya erişmek zorlaşabilir. Diğer yandan müzakere sürecine katılım oranları ve bu sürece duyulan güven ülkelere göre farklılaşabilir.

ABD ve İngiltere’de bu bağlamda iki önemli örnek uygulama vardır. ABD’de İnsan Genomu Projesi (ELSI) ve İngiltere’de nanoteknoloji konusundaki kaygılar incelenmiş ve iki farklı uygulama olduğu gözlenmiştir. ELSI³ projesinde toplumun en önemli eleştirisini, projenin sadece başarısı üzerinde durulması, etik, sosyolojik bir değerlendirmeye tabii tutulmaması oluşturmuştur (Macnaghten, Kearnes ve Wyne, 2008). Burada beklenen uygulama kamusal kaygıların yoğunlaştığı etik hassasiyete ilişkin güvensizliğin giderilmesi biçiminde gerçekleşebilir. Söz konusu örnekte ELSI Çalışma Grubu, çalışma için dört yüksek öncelikli konu belirlemiştir: adalet, mahremiyet, sağlık hizmetlerinin sunumu ve eğitim. Genetik bağlamında adalet, genotip temelinde ayrımcılık yapılmamasını; mahremiyet, bireyin kendisi hakkındaki genetik bilgilerin üretilmesi ve ifşa edilmesi üzerindeki kontrolünü; teslimat, genetik bilgi üreten ve sağlayan doktorların, danışmanların ve laboratuvarların uygulamalarını; eğitim, politika yapımcıların, sağlık profesyonellerinin, biyologların ve sosyal bilimcilerin yanı sıra halkın da yeni bilginin ve bunun yarattığı sorunların ve fırsatların farkına varmasına yardımcı olmak anlamına gelmektedir (Freedman, 1992: 302). Bilime yönelik yaygın bir kamu kararsızlığı olan İngiltere’de ise kaygıların üstesinden gelebilmek için İngiltere Bilim Bakanlığı, bilim-politika süreçlerine yukarıdan kamu katılımını resmi olarak kabul etmiştir (Macnaghten, Kearnes ve Wyne, 2008: 14). Dolayısıyla İngiltere’de halk, nanoteknoloji konusunda politik sürecin paydaşlarından biri olabilmektedir. İngiltere’de GDO’lu ürünler dolayısıyla başlayan GM Nation⁴ isimli kamu girişimi ve İsveç’te 3G telefon teknolojisinin radyasyon yayma tehlikesi nedeniyle oluşturulan Transparency Forum for Mobile Phone Communication⁵ forumu da yeni bilimsel yönetim için örnek oluşturmaktadır. Halkın katılımının farklı

³ ELSI genetikle ilgili politika oluşturma sürecini finanse eden bir hibe programı olarak, genom projesinin bilimsel ve sosyal sonuçları konusunda eğitimi de finanse etmektedir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmak ve sponsor kurumlara tavsiyelerde bulunmak üzere ortak bir çalışma grubu oluşturmuş ve Eşit İstihdam Fırsatı Komisyonu’na (EEOC) ve Kongre’ye tavsiyelerde bulunmuştur.

⁴ ABD üreticileri tarafından GDO’lu gıdaların geliştirilmesi ve büyük ölçüde dirençli bir Avrupa pazarına sunulması girişimleri, uluslararası ticareti teşvik etme ve yeni teknolojilerin ön saflarında bir konum geliştirme konusunda istekli olan İngiltere hükümeti tarafından memnuniyetle karşılanırsa da önce İngiltere’de sonrasına Avrupa genelindeki kamuoyu endişeleri arttıkça, birçok gıda perakendecisi ve işleyicisi ürünlerinden GDO’lu içerikleri yasaklamak zorunda kaldı (Taylor-Gooby, 2006: 75-90).

⁵ Şeffaflık Forumu, “paydaşlarla” yapılan bir dizi küçük çalıştırdan oluşmaktaydı ve birincil amacı, genellikle birbirlerine karşıt olan pozisyonlarının karşılıklı olarak anlaşılmasını kolaylaştırmaktı. Bu nedenle üç atölyede gerçekleşen ilk toplantı yaklaşık 40 katılımcıdan oluşmuş ve bir tam gün sürmüştür; sonraki iki toplantının her biri

biçimlerde geliştiği söz konusu iki örnekte, kaygı duyulan konular tartışılmış, müzakere edilmiş ve sonrasında raporlanmıştır. Sürecin amacı istikrarlı bir referans oluşturmak ve tartışmalı bir konuda katılımcıları pozisyon almaya ikna ederek, toplumsal duyarlılık biçimine dönüştürmektir (Lezaun ve Sonery, 2007: 287).

Bahsi geçen her iki örnek de yeni bilimsel yönetişimin hedefleri konusunda kamusal katılım ve müzakereye dayanan sonucu oluşturabilmiştir. Toplumun bilim ve teknolojik süreçler sonucunda politika oluşturma aşamasında, sürecin bir parçası olmasının önemi yeni bilimsel yönetişimin temel tezlerinden biridir. Sciencewise-ERC kamusal diyalogu konusunda rehberlik eden bir kuruluştur. Bu nedenle yeni bilimsel yönetişim uygulaması için önemli örneklerden birini oluşturmaktadır. 2005-2010 yılları arasında on yedi kamu diyalog projesini tamamlayan kuruluş, kamu diyalogunun teşvikinde de normatif bir rol üstlenmiştir. Sciencewise-ERC'nin tamamlanmış kamu diyalogu projeleri arasında, biyobilim, enerji ve iklim değişikliği, çevre, yiyecek, sürdürülebilir bilim ve teknoloji, sağlık hizmeti, bilgi yönetimi ve kullanımı, bilim güven halk katılımı, düzenleme ve yönetim gibi pek konu başlığı bulunmaktadır (sciencewise-erc.org.uk, 02/12/2024). Söz konusu her başlıklar altında gerçekleşen yüzden fazla kamu diyalogu projesi söz konusudur. Ancak bir örnek üzerinden açıklamak gerekirse; 2016'dan itibaren devam eden ve "konvansiyonel olmayan" hidrokarbon enerji kaynaklarının karada geliştirilmesi potansiyeline yönelik ilgi ve bu konudaki tartışmalar artışının etkisiyle ve Çevre Ajansına yönelik oluşan kamuoyu endişeleri dolayısıyla belirlediği üç hedefi şu şekilde özetler: katılımcıların İngiltere'de kaya gazı arama ve üretimine ilişkin çevresel kaygılarının niteliğini ve kapsamını diyalog yoluyla keşfetmek ve yakalamak; Çevre Ajansı bünyesindeki araştırma yönelimlerini etkilemek için diyalogu kullanma konusunda diyaloga katılanlar arasında durum oluşturmaya yardımcı olmak ve beceriler geliştirmek; Çevre Ajansı'nın karadaki petrol ve gaz endüstrisine ilişkin araştırmalarının yönünü ve önceliklerini, düzenlemeleri formüle etme yaklaşımını ve ilgili olduğu durumlarda dış iletişimini bilgilendirmektir (sciencewise-erc.org.uk, 02/12/2024). Dolayısıyla bu başlı başına bir sonuçtur. Kaygı kaynağı, kamu kurumları tarafından dikkate alındığı ve nasıl bir politika izleneceği konusunda kamu politikasına dönüştürülmüş olduğu için; ilgili kaygı kaynağına ilişkin siyasal meşruiyet krizi yaşanmamış olmaktadır. Sciencewise-ERC yeni üç model çerçevesinde kamusal diyalogu süreçte dâhil etmektedir. Bu modeller şu şekilde isimlendirilmiştir (Chilvers ve Macnaghten, 2011:12):

- ✓ **Yukarı Akış Modeli:** bilim ve teknolojinin ortaya çıkardığı soru ve konular hakkında halkın tartışmaya girebileceği bir süreç geliştirmektir.
- ✓ **Dürüst Aracı Modeli:** farklı politika seçenekleri üzerinde müzakere etmek ve gerekçeleriyle birlikte tercih edilen bir politika sonucunu belirlemektir.
- ✓ **Konu Savunucusu Modeli:** ortak politika hedefleri ve bu hedefin gerçekleşeceği koşullar üzerinde müzakere etmektir.

Yeni bilimsel yönetişimin hangi biçimlerde gerçekleşebileceği konusunda bilgi veren modeller, farklı konu başlıklarına göre uygunluğa sahip olabilmektedir. Macnaghten ve Chilvers başka bir çalışmasında Üç Diyalog Modeli olarak adlandırdığı Yukarı Akış, Dürüst Aracı ve Konu Savunucusu modellerini daha kapsamlı bir biçimde ele almaktadır. Bu değerlendirmede Yukarı Akış Modeli, inovasyon sürecinin erken aşamasında ortaya çıkan bilim ve teknolojiyi halkın nasıl hayal ettiği konusunda "*keşif özneleri*"; Dürüst Aracı Model politik seçeneklerinin olgunlaştığı ve sosyal/etik ikilemlerin belirginleştiği "*yansıtıcı özne*"; Konu Savunucusu Modeli ise, üzerinde uzlaşılan politikanın varlık kazandığı, halkın hedeflerinin, inançlarının daha iyi anlaşılacak hedeflere ulaşmanın farklı yollarının üzerinde durulduğu "*yumuşak başlı özne*" biçiminde ele alınmaktadır (Chilvers ve Macnaghten, 2014: 233-234).

Yukarıda sözü edilen her üç model de kamusal diyalogun aşamaları biçiminde gelişmektedir. Buna göre yeni bilimsel yönetim, henüz kamu politikası oluşturulmadan önce halkın sınırlı bilgisiyle hayal ettiği inovasyonun; hassasiyetler, inançlar ve değerleri de gözetenek farklı politika alternatiflerine de olanak tanıyan bir karşılıklı müzakere süreci sonrasında oluşan uzlaşıya işaret etmektedir. Örneklerde de

ise iki gün sürmüş ve yaklaşık 60 katılımcıyı kapsamıştır. Üç toplantı da Stockholm'de ya da çevresinde gerçekleştirilmiştir ve katılımcılar çoğunlukla bu bölgeden olmuştur (Lezaun ve Sonery, 2007: 285).

görülebileceği gibi yeni bilimsel yönetim, bilim ve halk ilişkisinde halkı, sürece aktif katılan bir özne olarak ele almaktadır. Her ne kadar yönetim süreci farklılaşsa ve çıktıları ölçmek çeşitli gerilimler barındırsa da kamuoyunun bir girdi olarak ele alınmaması bu yaklaşımın özgün niteliklerinden birini oluşturmaktadır. Yeni bilimsel yönetim yaklaşımı politika kurumlarının ve politika söyleminin sosyal yapısının keşfedilmesi konusunda zorluk yaşasa da kamu güveninin sağlanmasında açıklık ve şeffaflık vurgusu bu yaklaşıma egemen bir ilkedir (Irwin, 2006: 300-320). Hem yönetişimin ilkesi gereği hem de kamusal kaygıların üstesinden gelmenin gereği olarak, halkın zihninde oluşan sorulara sağlıklı ve doğru yanıt verilmesi beklenmektedir. Yeni bilimsel yönetişimin geçtiğimiz yirmi yıldan daha kapsayıcı bir kavrayışla ele alınması gerektiği düşüncesi de kabul görmektedir. Bu düşüncenin temelinde yapılan araştırmaların sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmesinin yanında toplumsal bir sorunun çözümünde de etkili olması beklentisi bulunmaktadır (Åm ve Sørensen, 2021: 280). Özellikle çevre, sağlık, beslenme gibi konular kolektif niteliğiyle önemli örnek oluşturabilir.

Yeni bilimsel yönetim süreçleri

Yeni bilimsel yönetim düşüncesinin dayandığı temel ilkeler gibi yönetim sürecinin kendisi de ayırt edici özelliklere sahiptir. Yeni bilimsel yönetişimin nasıl işlemesi gerektiğine ilişkin bir süreç analizi Center for Environmental Policy and Behavior (CEPB) tarafından oluşturulmuştur. Buna göre bilimsel yönetişimin gerçekleşebilmesinde ilk olarak bilimle ilgili karar alma sürecini şekillendiren bir kurumsal yapı oluşturulmalı (Yapı) ardından bilim, politikayı etkin biçimde bilgilendirmeli ve kararı desteklemelidir (bilgilendirme) (CEPB, 2021). Bu aşamada bilimsel kaygılar her ülkede birbirinden farklı biçimde ve derinlikte gerçekleşebileceği için sabit bir yapı, bilimsel yönetim mantığıyla da uzlaşmaz. Diğer yandan bilimin politikayı bilgilendirmesi sürecinde üst başlıklarda detaylı bir biçimde değinildiği üzere, açıklık ilkesiyle sadece verim ve üretim artışıyla değil; insani değer ve etik kaygılara da cevap verebilecek biçimde bir bilgi akışının olması gereklidir.

Kurumsal yapı oluştuktan sonra yönetim aşamasında araştırma soru ve sorunlarına öncelik vermeli (önceliklendirme), yönetim aktör grupları arasında koordinasyon sağlamalı (koordinasyon) ve bilimsel iş akışı birbirine bağlanarak (iş akışı) karar verme yetkisine sahip kişi ve kuruluşlar tanımlanmalıdır (temsil) (CEPB, 2021). Söz konusu süreç, yeni bilimsel yönetim uygulamaları için yol açıcı olabilmektedir.

Avrupa’da başta İngiltere, İsveç ve Finlandiya olmak üzere birkaç ülkede yeni bilimsel yönetim uygulamaları vardır. Demokratik, çoklu ve kritik mod ekseninde sınıflandırılan bilimsel yönetim uygulamaları farklı değerleri önelemektedir. Çoklu mod uygulamalarında bir ülke aynı anda birden fazla modu da tercih edebilir ya da tüm bilimsel yönetim uygulamalarında aynı modu takip edebilir. Bu örneğin GDO konusundaki tartışmalarda halkın katılımına öncelik verilen müzakerenin desteklenmesi biçiminde gerçekleşebilirken; iklim değişikliği konusunda halkın eğitilmesinin önceliklendirilmesi biçiminde gerçekleşebileceği anlamına gelmektedir. Aşağıdaki tabloda STAGE projesi kapsamında bilimsel yönetişimin nasıl gerçekleşebileceğine ilişkin altı yöntem karşılaştırılmaktadır.

Tablo 1: STAGE projesi kapsamında Avrupa’da yeni bilimsel yönetim modları

Modlar	Temel özellikleri	
1	İsteğe bağlı	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kamu ile neredeyse hiçbir açık etkileşim söz konusu değildir. ✓ Kararlarda yoğun olarak kurumlar etkilidir.
2	Korporatist	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kilit paydaşlar yönetim sürecine dâhil edilir. ✓ Kamusal kaygılar yerine kilit paydaşlara odaklanılır.
3	Eğitimsel	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gerilimlerin nedenini halkın bilgi eksikliğinden kaynaklandığını düşünür. ✓ Bilgilendirilmiş bilimsel vatandaş topluluğu yaratmayı hedefler.
4	Pazar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bilim ve teknolojinin arz ve talebe göre şekillenmesinin savunur. ✓ Halk müşteri ve tüketicisi; hükümet inovasyonu destekleyenler olarak sürece katılır.
5	Agonistik	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kolay uzlaşımın olmadığı, eylem ve boykot gibi süreçlerin yönetişimin parçası olduğu durumları yansıtır. ✓ Paydaşlar otorite için mücadele ederken, devletin etkisi azalır.
6	Müzakereci	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bilimsel yönetişimin sürekli kamusal desteğe ihtiyacı duymasıdır. ✓ Kolektif fayda, rasyonel müzakere ve uzlaşma vardır.

Kaynak: (Irwin, 2004: 47)

Çoklu mod sınıflandırması özellikle Avrupa ülkeleri üzerinde gerçekleşen bir araştırmanın sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Tablo 1 bilim ve teknoloji uygulamaları hakkında oluşan kamusal kaygının, bilimsel yönetim ekseninde nasıl gerçekleşebileceğine ilişkin bir referans oluşturmaktadır. Ancak bu sürecin işleminde ülkenin demokratikleşme ve halkın kaygı düzeyi etkili olduğu kadar; tartışma konusunun toplumsal etkileri de belirleyicidir. Zira yeni bilimsel yönetim, bilim insanların referansı ile gerçekleştirilen tek yönlü bilgi akışına karşı çıkan ve politika uygulamalarının değiştirilmesi gerektiğini savunan yeni bir yaklaşımdır.

Yeni bilimsel yönetim ve siyasal meşruiyet ilişkisi

Meşruiyet, bir hükümetin veya sosyal sistemin varlığını ve etkisini meşrulaştırmaya çalışma anlamına gelir. Tüm hükümetlerin kendi yönetimlerini meşrulaştırması, iktidar haklarını meşrulaştırması, otoritelerini geliştirmesi gerekir. Halkın desteğini veya en azından rızasını kazanmanın bir yolu olarak meşruluk (Reyes, 2010:146) rızanın da temelini oluşturur.

İktidarın topluluk üyeleri ya da en azından bunların çoğunluğu tarafından, bir otorite olarak tanınmasıyla ortaya çıkan meşruluk (Duverger, 1982: 194), Weberian anlamıyla meşruluğun “otoriteye” karşılık gelmesiyle anlamını bulur. Dolayısıyla meşruluk, iktidar olgusuna dair bir süreç olarak okunabilir. Rıza ise hegemonya tarafından farklı araçlarla üretilen ve iktidarın varlığı, sürekliliği ve istikrarı için zorunlu olandır (Öztekin ve Öztekin, 2020: 2924). Rızanın temelini oluşturan itaatın gönüllü olarak gerçekleşmesiyle, demokratik siyasal meşruluk söz konusu olabilecektir. Yeni bilimsel yönetimin siyasal meşrulukla tesis etmeye çalıştığı ilişkinin odak noktası da demokratik rıza eylemleri olsa gerektir.

Tablo 2: Meşruiyet göstergeleri

	Meşruluk Göstergeleri	Meşrulaştırma Göstergeleri	Rıza Eylemleri
Tutumlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Meşruluk hakkında yasallık hakkında tutum anketleri ✓ Yolsuzluk hakkında tutum anketleri ✓ Seçim vb. yetkilerin kabulü ✓ Polis, hâkim ve sivil yöneticilerin görüşleri.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Politik sisteme destek, siyasi güven, yabancılaşma konusundaki anketler ✓ Siyasi kurumların etkinliğine dair görüşleri ✓ Otoriter parti ve liderlerin popülerliği.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yok (tutum olduğu için)
Davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Yasal, sosyal veya anayasal sorunlar hakkında gösteriler ✓ Siyasi hayatta kanunlar veya anayasanın önemi ✓ Seçim sonuçları konusunda uyumsuzluk.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Siyasi şiddet ✓ Gizli polisin iç boyutu ✓ Politik mahkumlar ✓ Sistem karşıtı hareketler ✓ Kitlesele göç suç seviyeleri.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Seçim katılımı, seçmen kaydı ✓ Askere alım ✓ Vergi ödemeleri/ dış kredilerde veya kaynak aktarımında güven.

Kaynak: (Gilley, 2006: 505)

Tablo 2; meşruluk göstergelerini değerlendirirken, rızanın temelinde, meşruluğa ilişkin tutum ve davranışlara dikkat çekmektedir. Rızaya temel oluşturan tutumların ve davranışların meşruluk ve meşrulaştırılma göstergeleri belirtilmektedir. Buna göre, bireylerin hükümet politikalarına yönelik olumlu veya olumsuz tutumlarının ölçülmesi önemli bir gösterge oluştururken; bireylerin gösteri, seçime katılım, siyasal süreçlere olan ilgi gibi araçlarla davranışsal olarak hükümet politikalarını onaylayıp onaylamadıkları meşruiyet için temel göstergeler arasında yer almaktadır. Hükümetler de uyguladıkları kamu politikalarını meşrulaştırma yoluna gitmekte ve bu sayede bireylerin kamusal süreçle ilişkin onaylarını kazanabilmektedir.

Siyasi meşruiyet, devletlerin hem yapısının hem de işleyişinin temel belirleyicisidir. Yokluğunun derin bir etkiye sahip olduğuna dair genel bir varsayım bulunmaktadır. Devletlerin vatandaşlara ve diğerlerine karşı davranış biçimlerine ilişkin çıkarımlar burada belirleyicidir. Meşruiyetten yoksun olan devletler, kendi egemenliklerini sürdürmeye daha fazla kaynak ayırırlar. Egemen seçkinler arasında özgüvenin meşruiyetine dair şüpheler açığa çıktığında bölünmeler, bu süreci hızlandırmaktadır. Daha genel olarak siyasal meşruluk, kavram, modern siyasal söylemin merkezi bir parçası haline gelmiştir. Çağımızda, yalnızca zorlamaya veya bireysel getirilere dayanan devletler istikrarsız kabul edilir. Ancak hiçbir

zorlamanın, bir “meşruyet krizi” çığığından daha fazla etkiye sahip olmadığının da altı çizilmektedir (Gilley, 2006: 499).

Siyasi meşruyeti ölçmek kolay değildir. Vatandaşların siyasi katılım düzeyleri gibi destek katılım yolları, hükümete aktif destek bağlamındaki eylemler ya da vergilerin ödenmesi veya protestoların olmaması gibi göstergeler, meşruluğa ilişkin göstergeler olarak görülebilir. Çoğunlukla siyasi güven olarak değerlendirilen siyasi meşruyet, devletlerin etkinliği açısından hayati önem taşımaktadır. Marien ve Hooghe tarafından öne sürülen güven; siyasetin maliyetlerini azaltır. Böylelikle, vatandaşların karar verme yetkisini devretmelerine olanak tanınarak, temsil hakkı verilen kişilerin de bağlayıcı kararlar alabilmeleri ve sorumluluklarının da bu güvene bağlı olarak artığı görülecektir. Kuralların karmaşıklığını azaltacak olan güven, demokrasilerde hayati öneme sahiptir. Ayrıca siyasi güven düzeyleri yüksek olan toplumların, ekonomik ve politik verimliliği de yüksek görünmektedir (Severs ve Mattelaer, 2014: 3).

Yeni bilimsel yönetişimin siyasal meşruyetle ilişkisi oldukça derindir ve demokratikleşme düzeyiyle ilişkilidir. Siyasal meşruyet, hukukta şeffaflık, hesap verebilirlik, karar alma süreçlerine erişim, müzakere ve oylama gibi demokratik süreçleri içermektedir (Esty, 2006: 1498). Karar alma sürecinde şeffaflık, kamusal iyi adına ilgili kararın aldığı, kamusal kaynakların etkili ve verimli kullanıldığı, kaynakların israf edilmediği, yönetsel süreçlerde yolsuzluk yapılmadığı, bilim insanlarının gerçekten kamunun sağlığını ve iyiliğini gözettiği gibi konular, siyasal meşruyet üzerinde oldukça belirleyicidir. Kamusal kararlara halkın katılımının sağlanması, ilgili kararda kamuoyunun fikrinin ne ölçüde gerçekleştiği ve karar verme aşamasında nasıl bir yöntemin izlendiği yine siyasal meşruyet üzerinde etkilidir. Modern devletin eylemlerinin meşruluğu kamu refahına bağlıyken, politikalarının otoritesi bilime bağlıdır (Funtowicz ve Ravetz, 2008: 364). Yeni bilimsel yönetişim düşüncesinde de bilim halktan kopuk değildir.

Yöneticilerden beklenen hakkaniyetli ve adil bir biçimde kamusal süreçleri yönetmesidir. Yaşanan gelişmeler ve değişim süreçlerinde politikacıların odaklandığı alan, yenilik yanlısı olup olmamaya odaklanmaktadır. Ancak yenilik, gelişme ve değişim sadece teknik bir konu değildir. Aksine kimi sağlık, su, enerji, güvenlik, çevre, atık ve barınma gibi alanlardaki inovatif gelişmeler dışlayıcı olabilmekte, toplumun ya da dünya nüfusunun tamamına eşit dağılmamaktadır. Örneğin biyomedikal araştırmalarda yoksulların değil; zenginlerin sorunlarının önlenmeye çalışılması (yaşam nasıl uzatılır?) ya da yenilenebilir enerji yerine yüksek getirili enerjiye yönelme gibi (Stirling, 2015: 11). Söz konusu örnekler ekseninde “inovasyon ne içindir” sorusunu soran STEPS (2010: 10-11) herhangi bir enerji türünden diğerine geçmenin politik bir karar olduğunu hatırlatmakta, alternatiflerin siyasi ve güç kullanımı özellikleri nedeniyle yanıltıcı olabileceğine dikkat çekerek, siyasetin inovasyonun yönünün belirlenmesinin her seviyesinde var olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle de sürecin her aşamasında halkın güveninin sağlanması önem taşımaktadır.

Yeni bilimsel yönetişimin siyasal meşruyet sağlayabilmesi için halkın kaygılarını azaltması ya da kaygıların aşılması için ikna edici olması gereklidir. İngiltere’de uygulama alanı bulan kamusal diyalog sürecinin yönlendiricisi olan Sciencewise-ERC bilim yönetişimi hakkındaki halkın endişelerini beş başlık altında şu şekilde sınıflandırmıştır: amaçlar, güven, kapsayıcılık, hız ve yön, etik değiş tokuş ve eşitlik (Chilvers ve Macnaghten, 2014: 539). Bu bağlamda bilim yönetişimi konusunda bilim insanlarının amacının iyi olup olmadığı, temel insani değerlere saygı gösterip göstermediği; politik süreçlerin kaynak tahsisinden, politika uygulayıcılarının kendi çıkarları için çalışıp çalışmadığına; sosyal faydanın boyutu ve niteliğine kadar pek çok sorgulama halkın endişeleri arasında yer alabilir. Bütün bu kaygıların ve soruların dürüst ve amaca uygun cevaplanabilmesi, siyasal meşruyeti gerçekleştirir.

Yeni bilimsel yönetişimde halkın sürecin paydaşı olması ona meşruluk kazandırmaktadır. Halkın katılımı pek çok açıdan önemlidir. Halk katılımı karar alma kalitesini artırmanın, yeni ürün ve hizmetler için pazarı önceden test edebilmenin, halkın endişelerini görebilmenin ve teknolojileri yeniden yapılandırarak bir mekanizma oluşturmanın aracı olduğu kadar, eğitim ve meşrulaştırma aracı işlevi de görmektedir (Irwin, 2014: 50). Bu sayede yoğun müzakere süreci en doğru kararı şekillendirirken; halkın yeni teknoloji veya uygulamalar konusunda nasıl tepki verebileceğini öğrenmeyi de sağlamaktadır. Halkın tepkilerine göre uyarlanabilen uygulamalara olanak tanıyan katılım olgusu,

sonradan oluşabilecek tepkilerin de önüne geçmiş olur. Aynı zamanda karşılıklı iletişimi ve diyalogu da geliştiren katılım, demokratik kültürün gelişiminde de etkilidir. Stirling (2015: 12) de benzer biçimde inovasyon için öncelik verilen yönlerin müzakere, hesap verebilirlik ve meşruluk olması gerektiğini savunmaktadır. İnovasyon çağında bilim insanların “sosyal olarak sağlam bilgiyi” çalışma alanı olarak belirlemesi önerisi, bilim dünyasının halka açılması, halka açık platformların kurulması ve paydaşların kalıcı olarak katılımının kurumsallaştırılması hedefleri ideal bir yönetim konusunda şeffaflık ve hesap verebilirlik çerçevesinde ele alınmaktadır (Braun, 2005: 11-37). Benzer biçimde yönetişimin de açıklık, hesap verebilirlik, etkililik, katılım ve tutarlılık ilkeleri söz konusudur. Bu bağlamda Avrupa Komisyonu uzmanlığın demokratikleştirilmesi konusundaki uygulamaları şu şekilde belirlemiştir (Boudourides, 2002: 3):

- ✓ Uzmanlığın AB düzeyinde nasıl kullanıldığına ilişkin daha kapsamlı bir anlayış,
- ✓ Seçim için yönergelerin oluşturulması ve politika oluşturma için uzmanlığın kullanılması,
- ✓ Erişimin sağlanması, katılımın geliştirilmesi ve daha şeffaf ve hesap verebilir bir politika oluşturma ve bilgilendirilmiş kamusal tartışma yoluyla uzmanlar, politika yapımcılar ve vatandaşlar arasındaki etkileşimin kolaylaştırılması,
- ✓ Uzmanlığın genişletilmesi ve sosyal açıdan güçlü entegrasyon,
- ✓ Risk değerlendirmesi ve risk yönetimi arasında daha fazla entegrasyon.

AB tarafından önce yönetim sonrasında da bilim politikaları konusunda oluşturulan çerçeve, kamusal katılımın ve meşruiyetin önemini küresel bazda da ortaya çıkarmaktadır. Demokratikleşmenin derinleştirilmesi için de bir perspektif sunan yeni bilimsel yönetim pek çok işlevi yerine getirmektedir. Avrupa'nın yeni bilimsel yönetim uygulamaları konusunda örnek olabileceğine ve bir kültür oluşturabileceğine dikkat çeken Horst vd. (2007: 14-15); ilk olarak bilimsel yönetim sistemlerinin hem geniş siyasal kültürleri yansıttığını hem de ulus inşası ve yeniden konumlandırmanın önemli bir biçimini temsil ettiğini savunmaktadır. Bu bağlamda Lizbon gündeminin hem ekonomik hem de yaşam kalitesi, istihdam, sosyal uyum gibi sosyal hedefleri içermesi önemli bir örnek oluşturmaktadır. İkinci olarak, Avrupa'da bilimsel yönetim üzerine yapılan tartışmalar demokratikleşme açısından özellikle önemli görünmektedir (Horst etc., 2007: 14-15). Çünkü bilimsel süreçlere kamusal katılımın sağlanması ve müzakere süreci demokratikleşmenin de en belirgin özelliklerinden biridir. Genel olarak AB müktesebatında da bu bağlamda düzenlemelerin yapılması, demokratikleşme düzeyini artırmaktadır.

Siyasi meşruiyet krizinin üstesinden gelme noktasına müzakereci demokrasi ve agonistik çoğulculuğun önemli bir potansiyele sahip olduğu iddia edilmektedir. Ancak unutmamak gerekir ki bireyin kurucu özelliği, fikir birliğinden ziyade bir farklılıktır. Bu nedenle bireyci bir toplumun gözünde güç, bireyselliği destekleyen, yaşam formlarının çeşitliliğini, diyalogları vb. meşru kabul edilecektir. Çoğulcu demokrasi modeli strateji olarak böyle bir topluma daha uygundur. Ortak çıkarlara özel çıkarlara göre daha fazla önyargıyla karakterize edilen bir toplum ise müzakereci bir yaklaşımı benimsemelidir (Osvetimskaya, 2020: 41).

Sonuç ve öneriler

Vatandaşların kendilerini farklılaştırma konusundaki görünür kapasitesi ve performansı, demokrasiye bağlılık ve kurumlara yönelik ilgiyi artırmış görünmektedir. Buna bağlı olarak politika sonuçları ve ekonomik etkilerin de vatandaşların güven düzeylerine ilişkin performansla orantılı biçimde ilerlediği söylenebilir. Burada etkin yönetim bakımından, siyaseti güçlendirmede beliren kavramın “güven” olduğu söylenebilse de Steven Van de Walle gibi akademisyenler, kurumların performansı ile vatandaşların güven seviyeleri arasındaki korelasyonda anlamlı bir bağlantı bulamadıklarını belirtmektedirler. Her ne kadar işleyişi uyumlu hale getirmeye yönelik çabalar olsa da hükümetlerin küresel zorluklarla mücadelesinde, ekonomi, artan karşılıklı bağımlılık ve siyaset başlı başına belirleyicidir. Ancak bu durum, kamu politikası oluşturmada alternatif sosyo-kültürel ve psikolojik faktörlerin ve vatandaşın düşüncelerinin önemli olmadığı, dolayısıyla dikkate alınmaması gerektiği biçiminde okunamaz. Zira vatandaşın algısı her aşamada önemlidir (Severs ve Mattelaer, 2014: 5).

Siyasi meşruiyet krizlerini aşabilmek, çoğulcu demokrasinin, farklılıkları dikkate alan sorun çözücü reçeteleri ile mümkündür. Bu noktada farklı kültür ve pratiklere, sisteme yönelik tehditler olmalarından ziyade, bir arada olmayı mümkün kılan çoğulcu çeşitlilikler olarak bakılabilecektir. Bu çerçevede

meşruluğu sürdüreceği olan, sistemin daha demokratik ve katılımcı hale gelmesiyle birlikte sağlanabilecek “rıza” olarak görünmektedir. Bir özne olarak bireyin ya da genel olarak toplumun yönetime gönüllü ilgisinin bir rıza biçiminde somutlaşması, yönetimin saygınlığını da artıracaktır. Buradan hareketle bilimsel yönetişimin, sistemik meşruluk sorunlarını gönüllü rıza eylemleriyle aşabilmede önemli bir rol olabileceği söylenebilir.

Çalışmadaki iddia, meşruluk krizlerine verilecek tek ve geçerli bir reçetenin yalnızca ve yalnızca bilimsel yönetimle sağlanabileceği değildir. Pozitivizm, mevcut küresel medeniyet tasavvuru içinde siyasal ilişkinin işleyişini tek merkezden ve tek çözümlü olarak öne yalnızca rasyonelliği olarak açıklama iddiasındadır. Küresel düzeydeki bir siyasal ilişki, birbirinden farklı toplumların girişimlerini nasıl değerlendirecektir? Dünya toplumlarına sunulan Batılı değerler temelinde, öteki olarak gösterilenin medeniyet ve siyaset birikiminin yok sayılması kabul edilebilir görünmemektedir (Anbarlı Bozatay, 2013:7-8).

Meşruluk krizlerine bilimsel yönetim yoluyla çözümün, farklı siyasi, ekonomik, tarihi ve sosyo-kültürel birikimi olan toplumları kucaklama potansiyeli de göz önünde bulundurulmalıdır. Zira bilimsel yönetim bu çerçevede, ekonomik, sosyal ve siyasi sorunlarını hiç değilse kısmen çözebilmiş ve demokrasi yoluyla çözüme arayışında olan toplumlarla sınırlı kalacaktır. Ancak günümüzde temel gerçeklik, teknolojik değişimin hızının, gerek toplumların gerekse devletlerin kapasitesini daha çok zorladığıdır.

Değişime uyum sağlamak ya da dönüşmek, sosyal, ekolojik ve teknolojik sistemlere uyum sağlamakla birlikte ilerlemektedir. Bu bağlamda değişim, yeni yönetime uyum sağlayan kazananları ve uyum sağlayamayan kaybedenleri işaret etmektedir. Kazananların, değişim karşısındaki intibak kapasitesi ile bağlantılı olarak kazandıkları söylenebilir. Kaldı ki zamanın ruhunu yakalayamamak ve süreç doğrultusunda evrilememek, entropiyi dahi gündeme getirebilecektir. O halde değişim kabiliyeti, aslında uyarlanma kabiliyeti olmaktadır.

Kaynakça

- Åm, H., Solbu, G., ve Sørensen, K. H. (2021). The imagined scientist of science governance, *Social Studies of Science*, 51(2), 277-297. <https://doi.org/10.1177/0306312720962573>
- Anbarlı Bozatay, Ş. (2013). *Küresel siyaset*, Beta Yayınları.
- Anbarlı, Ş. (2007). Baskıya karşı direnme biçimi olarak sivil itaatsizlik ve meşruluğu sorunu, *Yönetim Bilimleri Dergisi* (5: 2), 71-99.
- Barben, D. (2007). Changing regimes of science and politics: comparative and transnational perspectives for a world in transition, *Science and Public Policy*, 34 (1), 55-69. <https://doi.org/10.3152/030234207X193196>
- Boudourides, M. (2002). Governance in science ve technology, In *EASST Conference, Responsibility Under Uncertainty*, July.
- Braun, D. (2005). How to govern research in the ‘age of innovation’: compatibilities and incompatibilities of policy rationales.” (Ed.) M. Lengwiler and D. Simon, WZB Discussion Paper 2005-101, *New Governance Arrangements in Science Policy*, January 1 (11–37).
- Center for Environmental Policy and Behavior (CEPB). (2021). What is science governance, (environmentalpolicy.ucdavis.edu, 29.04.2024).
- Cosens, B., Ruhl, J. B., Soininen, N., Gunderson, L., Belinskij, A., Blenckner, T. ve Similä, J. (2021). Governing complexity: Integrating science, governance, and law to manage accelerating change in the globalized commons, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118 (36). <https://doi.org/10.1073/pnas.2102798118>
- Chilvers, J., ve Macnaghten, P. (2011). *The future of science governance: A review of public concerns, governance and institutional response*, Durham University Press. (ueaeprints.uea.ac.uk, 25.04.2024)
- Davies, K. G., ve Wolf-Phillips, J. (2006). Scientific citizenship and good governance: implications for biotechnology, *TRENDS in Biotechnology*, 24 (2), 57-61.
- Duverger, M. (1982). *Siyaset sosyolojisi*. (Ş. Tekeli, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Esty, D. C. (2006). Good governance at the supranational scale: globalizing, *The Yale Law Journal*, 115, 1490–1562.

- European Commisison (2009). Global governance of science report of the expert group on global governance of science to the science, economy and society directorate, directorate-general for research, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, DOI 10.2777/31776.
- Fraser, N. (2015). Legitimation crisis? on the political contradictions of financialized capitalism, *Critical Historical Studies*, Vol. 2, No. 2 (Fall 2015), 157-189.
- Friedman, G., & Reichelt, R. (1992). Ethical, Legal, And Social Implications ELSI. *Dealing with Genes: The Language of Heredity*, 302.
- Funtowicz, S. ve Ravetz, J. (2008). Values and uncertainties, *Handbook of transdisciplinary research*, 361-368.
- Gilley, B. (2006). The meaning and measure of state legitimacy: Results for 72 countries, *European Journal of Political Research* 45: 499–525. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2006.00307.x>
- Habermas, J. (1992). *Legitimation crisis*. (Ed. Thomas McCarthy), Polity Press.
- Horst, M., Irwin, A., Healey, P., ve Hagendijk, R. (2007). European scientific governance in a global context: resonances, implications and reflections, *Ids Bulletin*, 38(5), 6-20.
- Lezaun, J., ve Soneryd, L. (2007). Consulting citizens: technologies of elicitation and the mobility of publics, *Public Understanding of Science*, 16(3), 279-297. <https://doi.org/10.1177/09636625070793>
- Lengwiler, M. ve Simon, D. (2005). Shifting boundaries between science and politics—recent work on new governance arrangements in science policy, *New Governance Arrangements in Science Policy, Discussion papers//Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), Bei der Präsidentin, Projektgruppe Wissenschaftspolitik, No. P 2005, 101, 5-9*.
- Macnaghten, P., ve Chilvers, J. (2014). The future of science governance: Publics, policies, practices, *Environment and Planning C: Government and Policy*, 32(3), 530-548. <https://doi.org/10.1068/c1245j>
- Macnaghten, P., Kearnes, M. B. ve Wynne, B. (2005). Nanotechnology, governance, and public deliberation: what role for the social sciences?, *Science communication*, 27(2), 268-291. <https://doi.org/10.1177/107554700528153>
- Irwin, A. (2004). Scientific governance in Europe: Towards a critical perspective, *Asia Pac. J. Envtl. L.*, 8, 47.
- Irwin, A. (2006). The politics of talk: coming to terms with the ‘new’ scientific governance, *Social Studies of Science*, 36(2), 299-320. <https://doi.org/10.1177/0306312706053350>
- Osvetinskaya, I. (2020). State power legitimacy crisis in the era of globalization, *Theoretical and Applied Law*, 2020. No. 3(5). 34-42.
- Öztekın, A., Öztekın, H. (2020). İktidarın Meşruiyeti ve Rıza Üretimi: Masallardan ve Mitlerden Kitle İletişimine Toplumsal Bilincin İnşası, *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(30), 2911- 2940.
- Reyes, G.E. (2010). Theoretical basis of crisis of legitimacy and implications for less developed countries: guatemala as a case of study, *Revista Tendencias*. Vol. XI No. 1, 142-163.
- Sciencewise-ERC, Expert Resource Centre, (webarchive.nationalarchives.gov.uk, 25.04.2024).
- Severs, E. ve Mattelaer, A. (2014). A crisis of democratic legitimacy? it’s about legitimation, stupid!, *Egmont Policy Brief* 21(March 2014): 1-9.
- STEPS (2010). Innovation, sustainability, development : a new manifesto, Brighton: STEPS Centre, (researchgate.net, 15.04.2024).
- Stirling, A. (2015). Towards innovation democracy? Participation, responsibility and precaution in the politics of science and technology, In *STEPS Working Paper 78*. STEPS Centre Brighton.
- Taylor-Gooby, P. (2006). Social divisions of trust: scepticism and democracy in the GM nation? Debate. *Journal of Risk Research*, 9(1), 75-95. <https://doi.org/10.1080/13669870500288742>
- Ziman, J. (1991). Public understanding of science, *Science, Technology, ve Human Values*, 16(1), 99-105.

Etik kurul onayı

Bu çalışmada betimsel ve ilişkisel bir araştırma tekniği uygulandığından, bu araştırma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.